

Судова експертиза рослинних об'єктів в умовах воєнного стану: теоретико-правові та практичні аспекти

Дар'я Милостива

старший науковий співробітник лабораторії матеріалів, речовин, виробів та біологічних досліджень, Дніпропетровський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України, м. Дніпро, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3609-776X>, e-mail: mylostivad@i.ua

У тезах розглянуто особливості здійснення судової експертизи рослинних об'єктів в умовах воєнного стану, коли ускладнюється доступ до місць подій, змінюються умови збирання та збереження речових доказів, а також зростають ризики їх втрати або пошкодження. Проаналізовано теоретико-правові засади використання ботанічних об'єктів як джерела доказової інформації у кримінальному, цивільному та адміністративному судочинстві.

Ключові слова: *судова експертиза; рослинні об'єкти; судова ботаніка; воєнний стан; речові докази; біологічні сліди; криміналістика; екологічні злочини; ідентифікація рослин; доказова інформація.*

Forensic Expertise of Plant Objects in Martial State Conditions: Theoretical, Legal and Practical Aspects

Daria Mylostyva

The theses consider the features of conducting forensic examination of plant objects in martial law, when access to the scene of events is complicated, the conditions for collecting and storing physical evidence change, and the risks of their loss or damage increase. The theoretical and legal principles of using botanical objects as a source of evidentiary information in criminal, civil and administrative proceedings are analyzed.

Keywords: *forensic examination; plant objects; forensic botany; martial law; physical evidence; biological traces; forensics; environmental crimes; plant identification; evidentiary information.*

Судова експертиза рослинних об'єктів є важливою складовою судово-біологічних та екологічних досліджень, що застосовуються у кримінальному провадженні. В умовах воєнного стану в Україні її значення суттєво зростає через масові руйнування екосистем, пожежі, мінування територій та переміщення ґрунтів.

Сучасні воєнні конфлікти призводять до появи нових видів доказів, зокрема рослинних мікрооб'єктів, що можуть бути використані для визначення місця події або маршруту переміщення осіб і техніки [1].

Судова ботанічна експертиза є підвидом судово-біологічної експертизи, спрямованої на дослідження рослин, їх частин, пилку, деревини, насіння та інших біологічних залишків з метою визначення обставин кримінального правопорушення [1].

Об'єкти її дослідження:

- листя, стебла, корені;
- деревина та кора;
- пилок і спори;
- залишки рослин після пожеж або вибухів.

Правову основу цієї експертизи складають: Закон України «Про судову експертизу»;

Кримінальний процесуальний кодекс України; Закон України «Про правовий режим воєнного стану» і підзаконні акти Міністерства юстиції України.

Воєнний стан не скасовує проведення експертиз, але істотно впливає на їх організацію, доступ до місця події та строки проведення [2].

Особливості проведення експертиз в умовах воєнного стану. Під час війни виникають специфічні проблеми:

- обмежений доступ до місць подій через бойові дії;
- мінна небезпека;
- знищення або деградація рослинних об'єктів;
- необхідність швидкої фіксації доказів;
- ускладнення зберігання зразків.

Науковці відзначають, що у таких умовах зростає роль дистанційних методів фіксації (дрони, супутникові знімки) та цифрової криміналістики [3].

Методи дослідження рослинних об'єктів. У сучасній практиці використовують:

- морфологічний аналіз;
- мікроскопічне дослідження;

- палінологічний аналіз;
- ДНК-аналіз (DNA-баркодинг);
- спектральні та хімічні методи.

Зокрема, ДНК-аналіз дає змогу ідентифікувати рослинні об'єкти навіть у фрагментованому стані, що є характерним для зон бойових дій [1].

Судова практика України підтверджує важливість експертиз рослинних об'єктів у кримінальних провадженнях, пов'язаних з екологічними злочинами. У справах щодо знищення рослинного світу суди наголошують на необхідності призначення комплексних експертиз (зокрема, пожежно-технічних і біологічних) для визначення причин пошкодження екосистем [4].

Практика Верховного Суду свідчить:

- висновок експерта є одним із ключових доказів у справах екологічної категорії;
- неповнота експертного дослідження може призвести до скасування судового рішення;
- суди зобов'язані критично оцінювати експертні висновки сукупно з іншими доказами [5].

До того ж у справах, пов'язаних із воєнними злочинами, суди дедалі частіше використовують спеціальні знання для встановлення факту знищення довкілля, зокрема рослинних масивів [3].

Проблеми судово-експертної діяльності:

- недостатня матеріально-технічна база експертних установ;
- відсутність доступу до сучасних лабораторій у прифронтових регіонах;
- складність відбирання та транспортування зразків;
- обмеженість кадрового потенціалу.

Також відзначається недостатня уніфікація методик ботанічної експертизи в Україні [6].

Перспективи розвитку:

- впровадження мобільних експертних лабораторій;

- використання штучного інтелекту для аналізування рослинних зразків;
- розвиток дистанційних методів фіксації доказів;
- створення національних баз даних ДНК рослин.

Судова експертиза рослинних об'єктів в умовах воєнного стану є критично важливим інструментом встановлення істини у кримінальних провадженнях, зокрема щодо екологічних і воєнних злочинів. Її ефективність залежить від модернізації методів дослідження, удосконалення нормативної бази та впровадження цифрових технологій.

Перелік джерел посилання

1. Судово-біологічна експертиза / Київський науково-дослідний інститут судових експертиз Міністерства юстиції України. URL: <https://kndise.gov.ua/expertise/biological-examination> (дата звернення: 20.04.2026).
2. Кисельов В. М., Бутович О. І. Особливості призначення та проведення судових експертиз в умовах воєнного стану. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2023. Т. 101. № 2. С. 224—230. DOI: 10.32631/v.2023.2.51 (дата звернення: 20.04.2026).
3. Сергеева Д. Б. Використання спеціальних знань у розслідуванні воєнних злочинів. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. № 6. С. 120—128. DOI: 10.24144/2788-6018.2025.06.3.36 (дата звернення: 20.04.2026).
4. Губенко І. В. Пожежно-технічна експертиза під час розслідування знищення або пошкодження об'єктів рослинного світу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 88. С. 245—252.
5. Верховний Суд України. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду за 2023 рік. Київ, 2023.
6. Лазебний А. М., Демчук М. В. Проблеми призначення експертизи при екологічних злочинах. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 6. С. 138—145. DOI: 10.24144/2788-6018.2024.06.138 (дата звернення: 20.04.2026).